

Aurskog Høland

11/4/24

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

Temaer

- Rådyr – droner og nye prosjekt
- Hjort – merking og forvaltning

Rådyr, slått og droner

Hvorfor gjør vi dette?

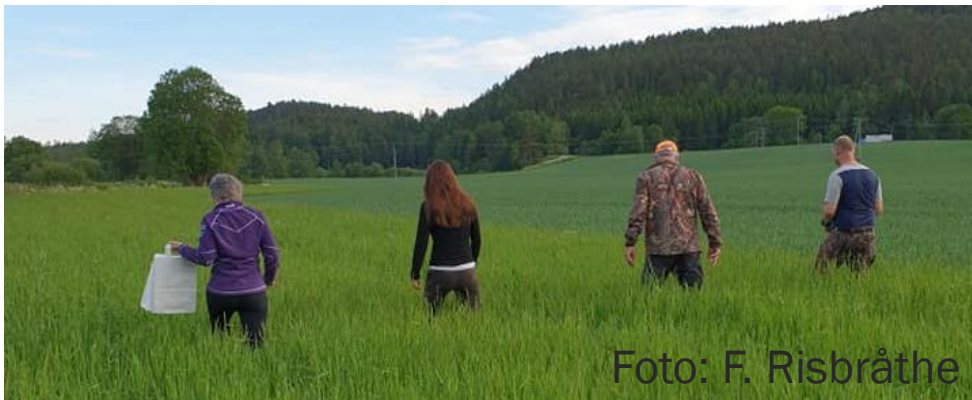
- 5-10000 kalver tas årlig* i Norge
- Opptil 30-40 % av fødte kalver
  - Reven kan ta opptil 40-50 % av fødte kalver
- Lidelsen og dyrevelferd det viktigste
- Bakterier i foret
- Viltstell

Oppstarten 2016

- NJFFs brosjyre om tiltak
- Trøgstad og Båstad JFF tidlig på!
  - Ulike tiltak
  - Ulik effekt
  - Fikk temaet på dagsorden!

2020

- «Hvordan ha bedre effekt?»
- Averøy kommune prøver droner først i Norge
- Godt resultat
- IØ kommune henger seg på
- «Bråredder» 35 kalver.

- Tre piloter
  - Finansierte to droner
- 77 kalver funnet
- 550 km kjørt
- Ca 20 000 dekar
- Voldsom oppmerksomhet!
- Media, andre kommuner, JFF, BL osv
- Viltstellsprisen til T/BJFF!

2022

- Kurs
- Samarbeid over hele landet
  - UAS
  - Kommuner
  - Lokale JFF og enkeltjegere
  - Leverandører
  - Nasjonale myndigheter
- <https://radyr.uasnorway.no/>
- 499 registrerte funn!
  - 183 i IØ kommune
- Av 15-16 grupper

2023

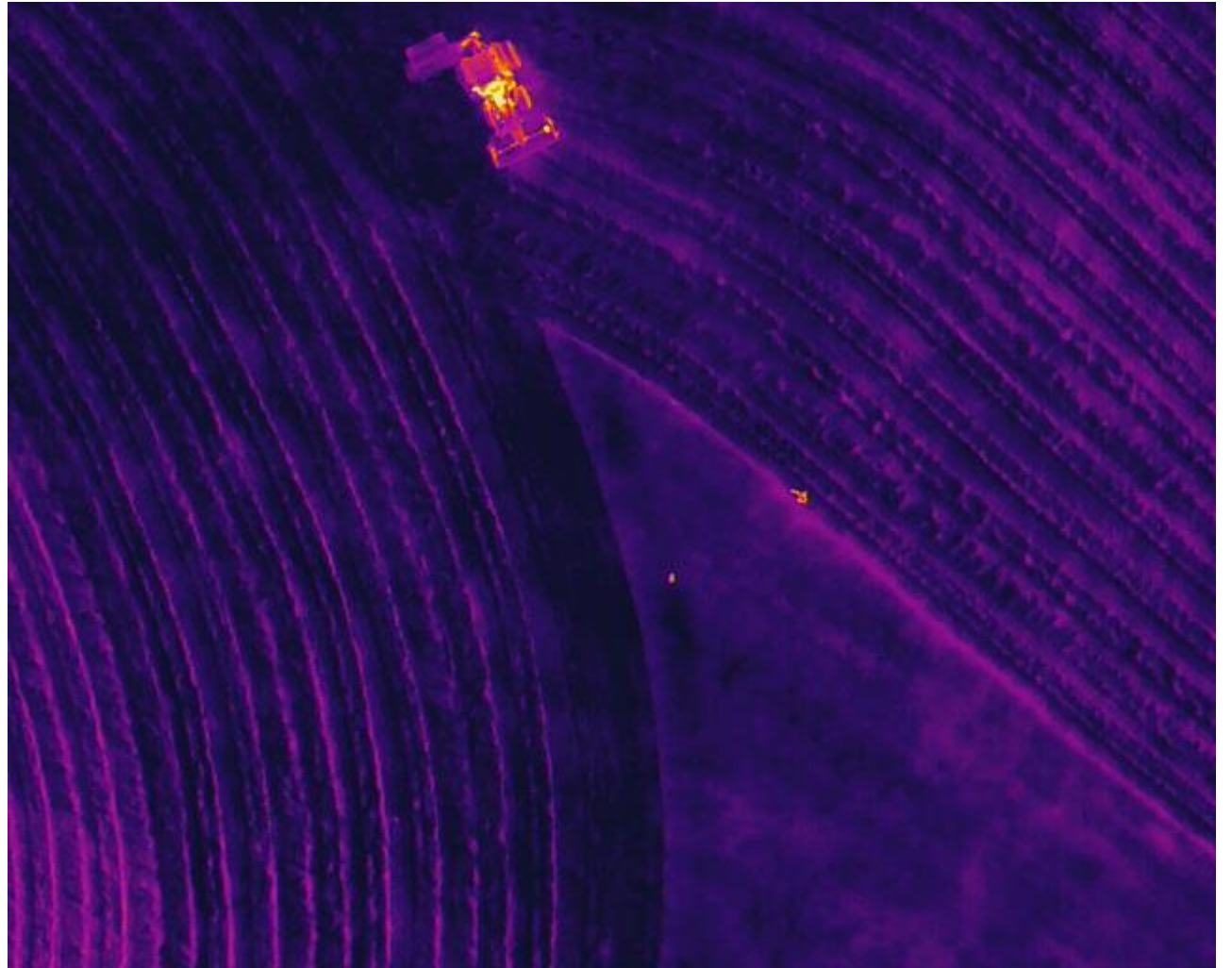

- Gratis kurs i samarbeid med UAS, Luftfartstilsynet, Boston
  - 50 (!)teams påmeldt på kurs
- Spredd fra Nordland til Lindesnes
  - Funnet 485, som i 2022
- Stort engasjement!

Metoden

- Førsteslåttan viktigst
- Kjører manuelt
- Flytidspunkt kontra slåttetidspunkt
  - Temperaturforskjeller viktig! Kjøre tidlig morgen
  - Nærmest mulig slått
- Høyde, fart, innstillinger
  - 50-70 m
  - Dekker om 50-70 m bredde
  - Kjører i ca 10 km /t
- Kapasitet
  - Flyvetiden er akilleshælen
  - Kapasitet ca 150 mål på ett batteri
    - Uten funn

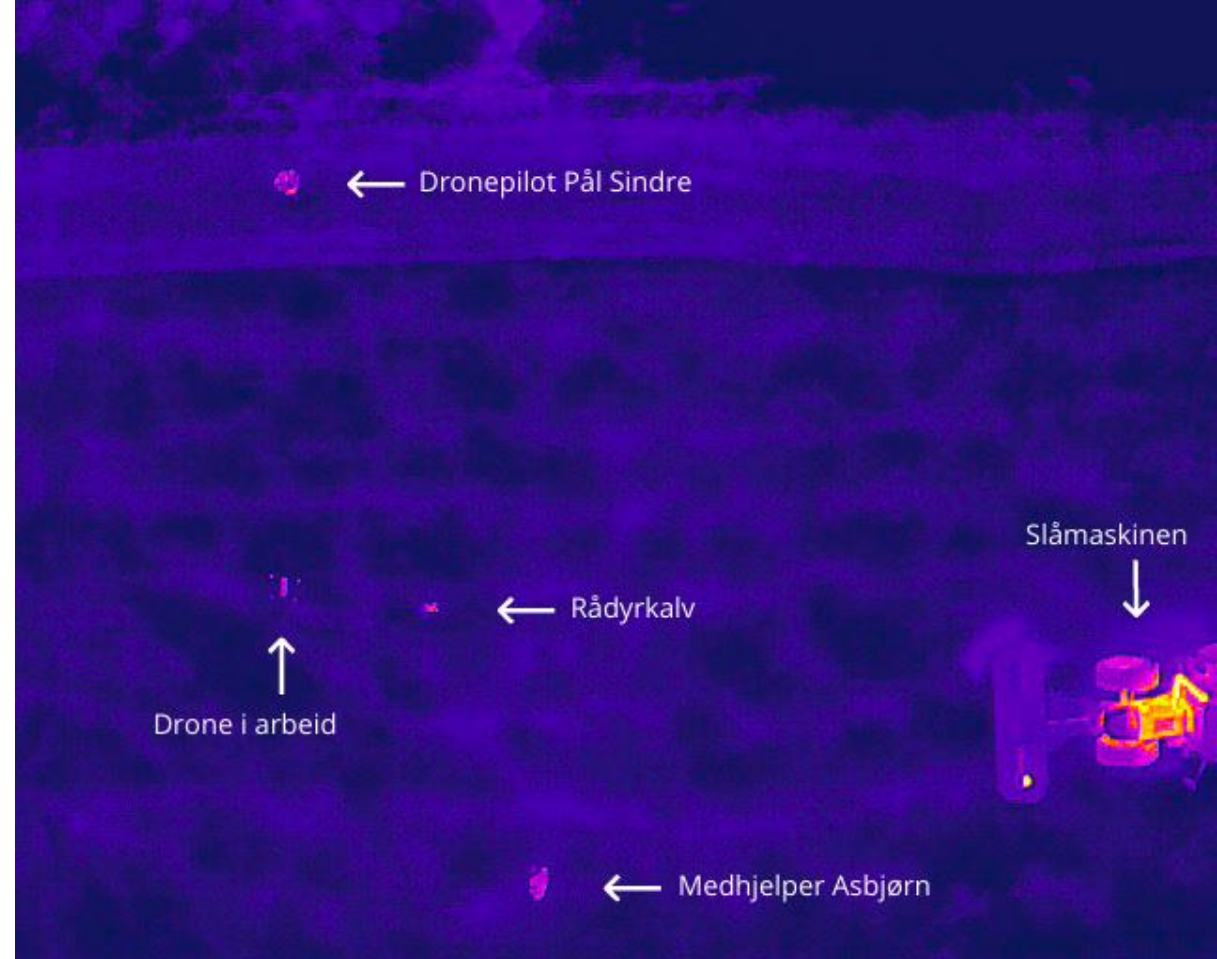
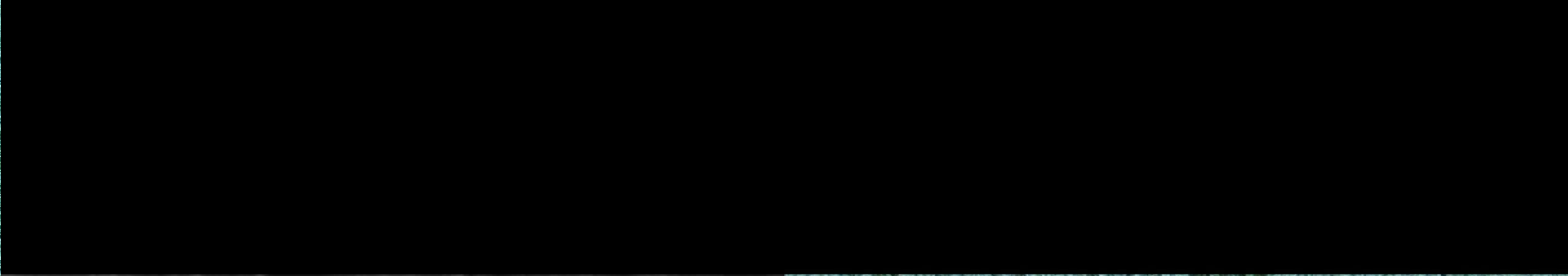

Foto: A. Martinsen,
UAS

Behandling av rådyra

Foto: Anders Martinsen, UAS

Behov for mer kunnskap!

Prosjekt «Rådyr eller bydyr?»

- Universitetet i Sørøst Norge
- Moss kommune
- Indre Østfold kommune
- Viken Fylkeskommune
- Veterinærinstituttet
- NIBIO

Forvaltning av rådyr i byområder

Hovedmålet

---

1. Øke kunnskap om økologi, atferd og forvaltning av urbane rådyrpopulasjoner
2. Øke forståelsen om effekten av påvist diaré på rådyrstammen
3. Evaluere nytte/effekten av bruk av droner for å forhindre at rådyrkillinger blir drept av landbruksmaskiner

1: Økologi og forvaltning av rådyr i tettbebygde strøk

Forskningsspørsmål

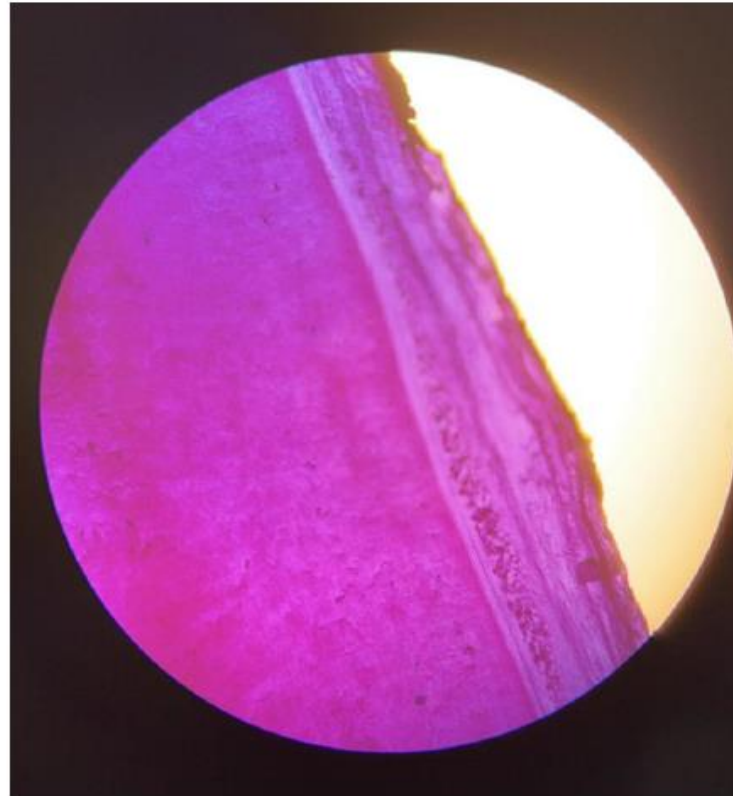
- 1) Forskjell i livshistorieparametere mellom urbane og rurale rådyr?
- 2) Forskjell i dødsårsak (trafikk vs jakt) av rådyr i urbane og rurale områder?
- 3) Finnes det en rådyrstamme som lever hele året i urbane områder?

Metoder

- 1) Fortsette å samle inn prøver og data fra rådyr drept i trafikken eller gjennom forvaltningstiltak, samt rådyr felt under den ordinære jakten
- 2) + 3) GPS merking av rådyr

Forskjell rådyr og «by»dyr?

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE

- på kornet

Landbruksforvaltningen i
Moss og Råde

GPS-merking av rådyr

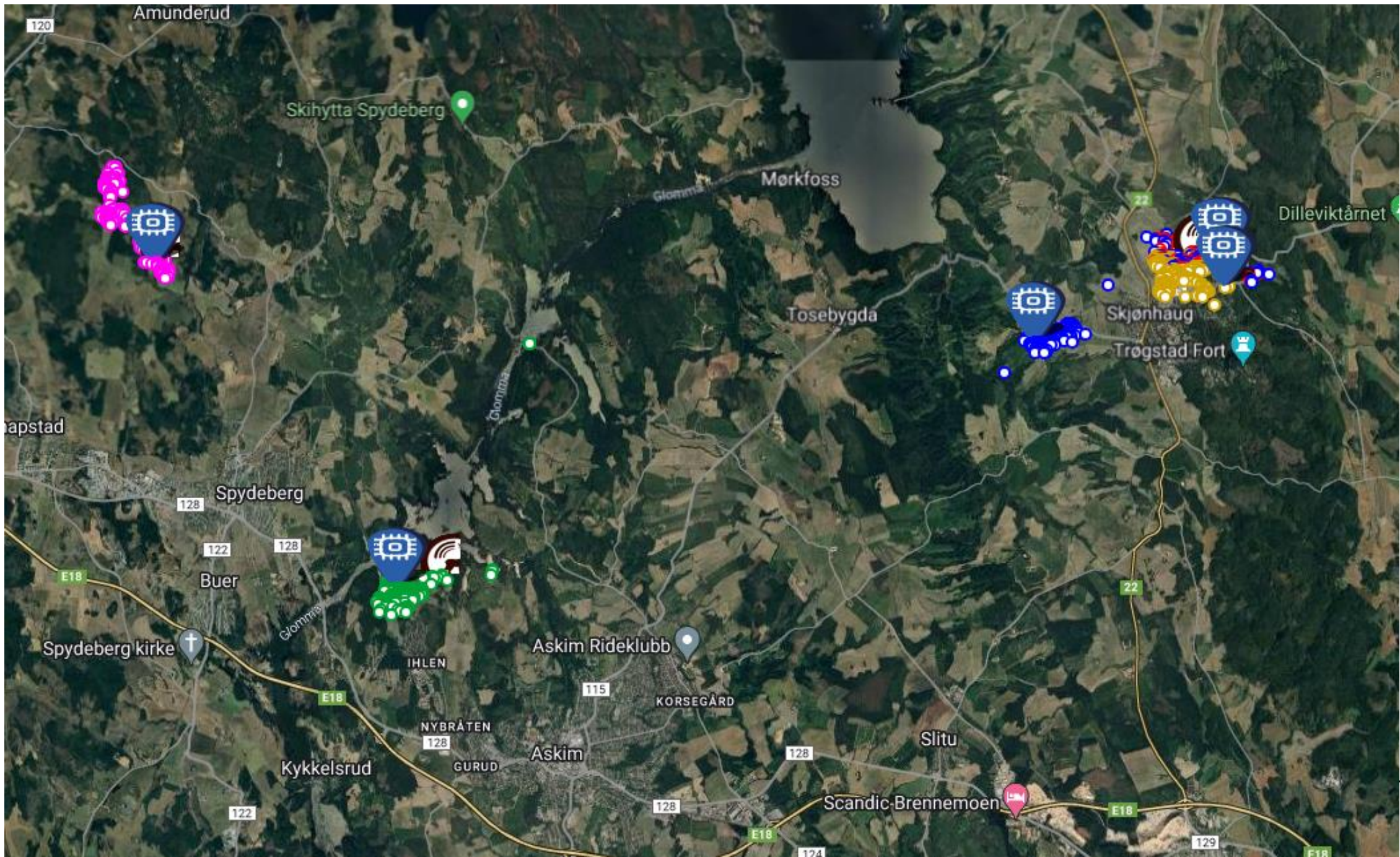

Fangststatistikk, so far...

- 23 forskjellige rådyr hvorav 21 GPS-merket
- 6 i Indre Østfold, 15 i Moss
- 16 geiter, 5 bukker
- 10 minutter håndteringstid
- Noen gjenfangster...

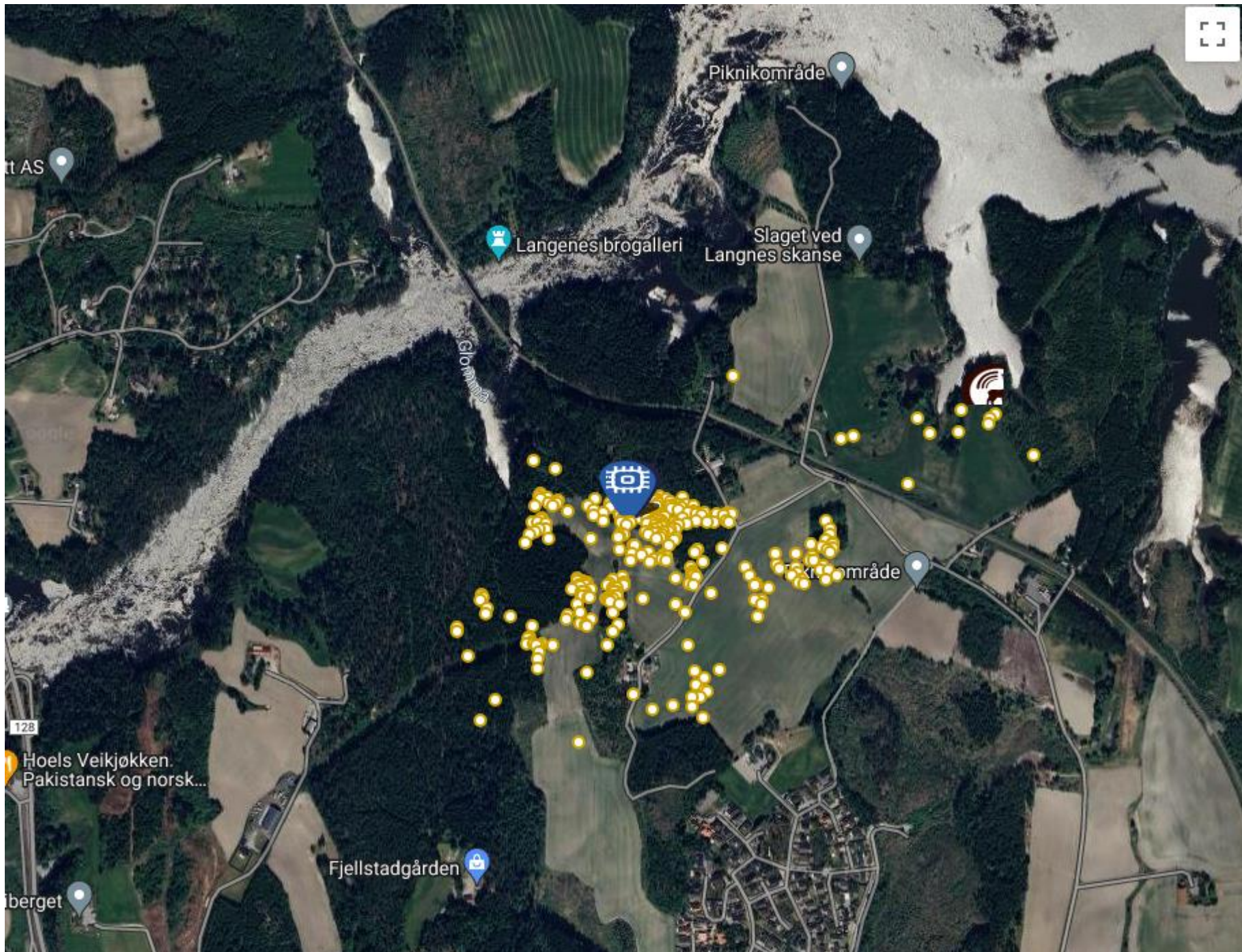

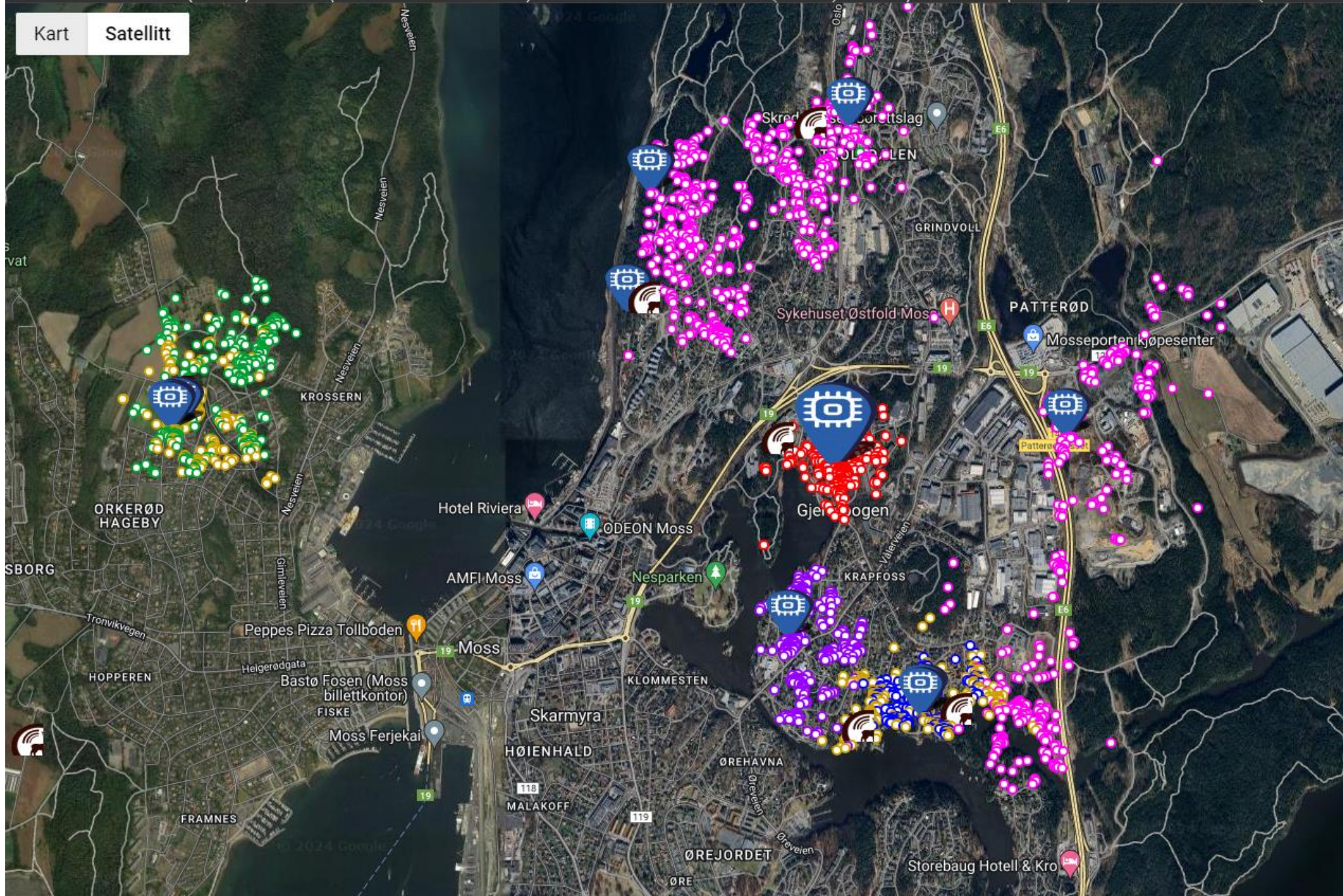
T FOLD

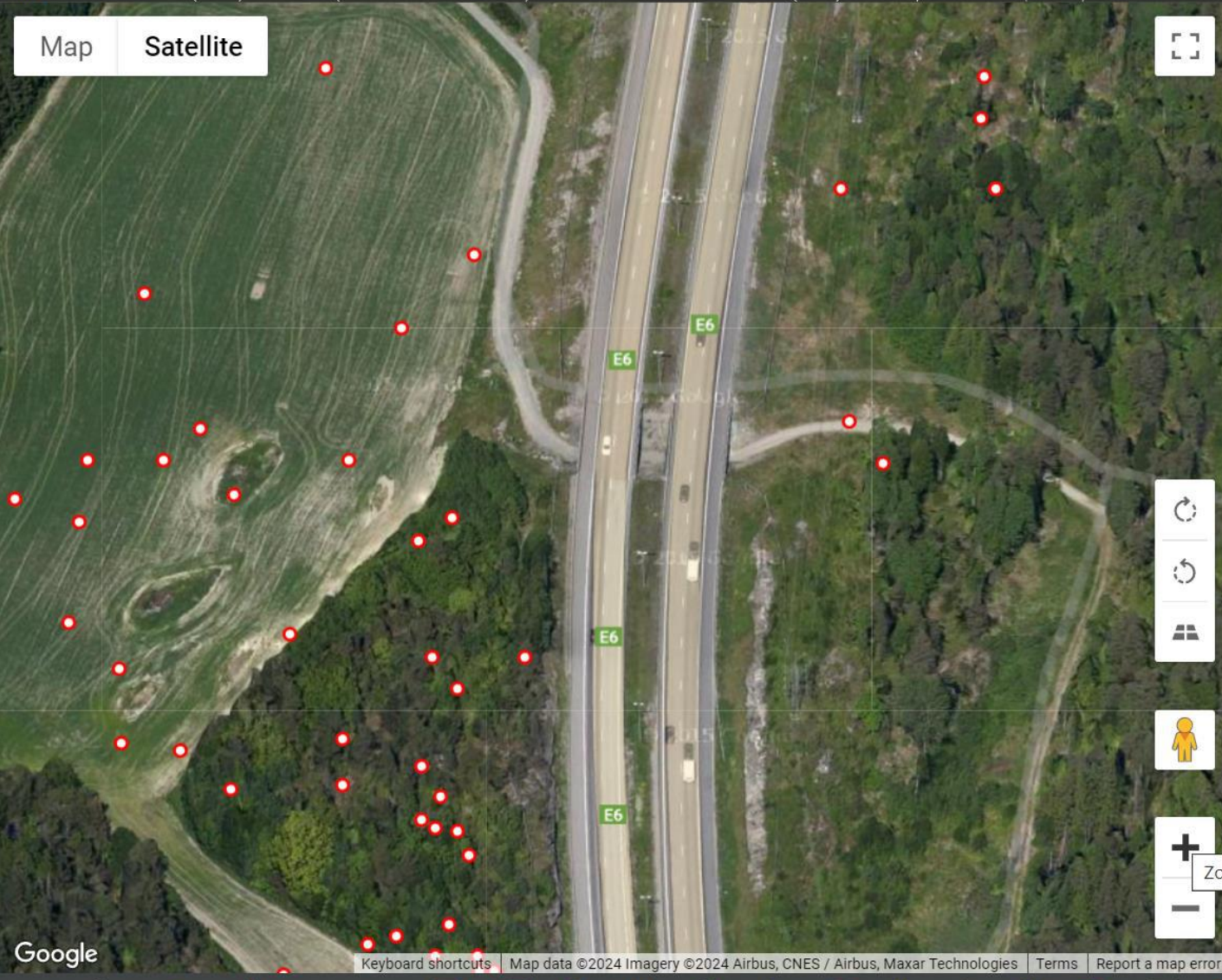

Kart Satellitt

Zoom in

Removed Open Activity Dashboard (beta)

Name	Type	Last pos.	
24001 Frida (844202)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 07:43	
24002 Dag (846129)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 08:06	
24003 Kaia (845854)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 08:19	
24004 Lars Arne (84...	Yabby Edge Cell...	Mar 19 07:48	

Name:
24004 Lars Arne (842710)
Serial: 842710

Description:

Map display:

Show on map

Time interval

Last 2km

Lines

Position accuracy

Data:

Positions: 403
Other: 54

24005 Jarle (844239)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 08:09	
24006 Lotte (845872)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 07:37	
24007 Linn (844754)	Yabby Edge Cell...	Mar 19 07:17	
24008 Cecilie (8429...	Yabby Edge Cell...	Mar 19 08:04	

2: Øke forståelsen om effekten av påvist diaré på rådyrstammen

Hva vet veterinærene?

- «Syndrom», ikke sykdom
- Ingen bakterie, virus, parasitt som primærårsak
- «Multifaktoriell»
- Mage-tarm parasitter kan spille en rolle
  - *Haemonchus contortus* (blodsugende løpeorm) viktig i Østerrike
- Næring og næringsomstilling?
- Siden 2015 innsamling av blod- og andre prøver
  - Noen bakterier ble påvist

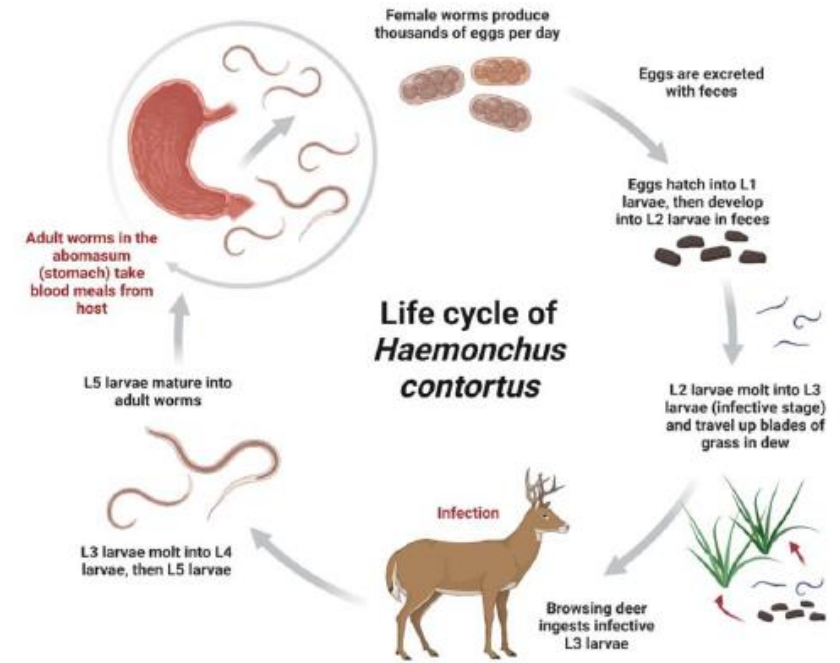

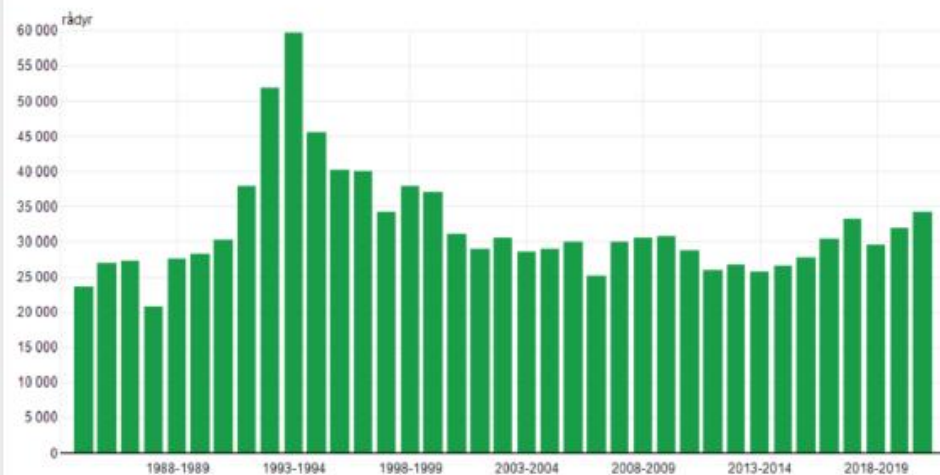
Figure 9. State of cachexia caused by *Haemonchus contortus*.
Source: Ferrer et al. (2002).

Populasjonsøkologi

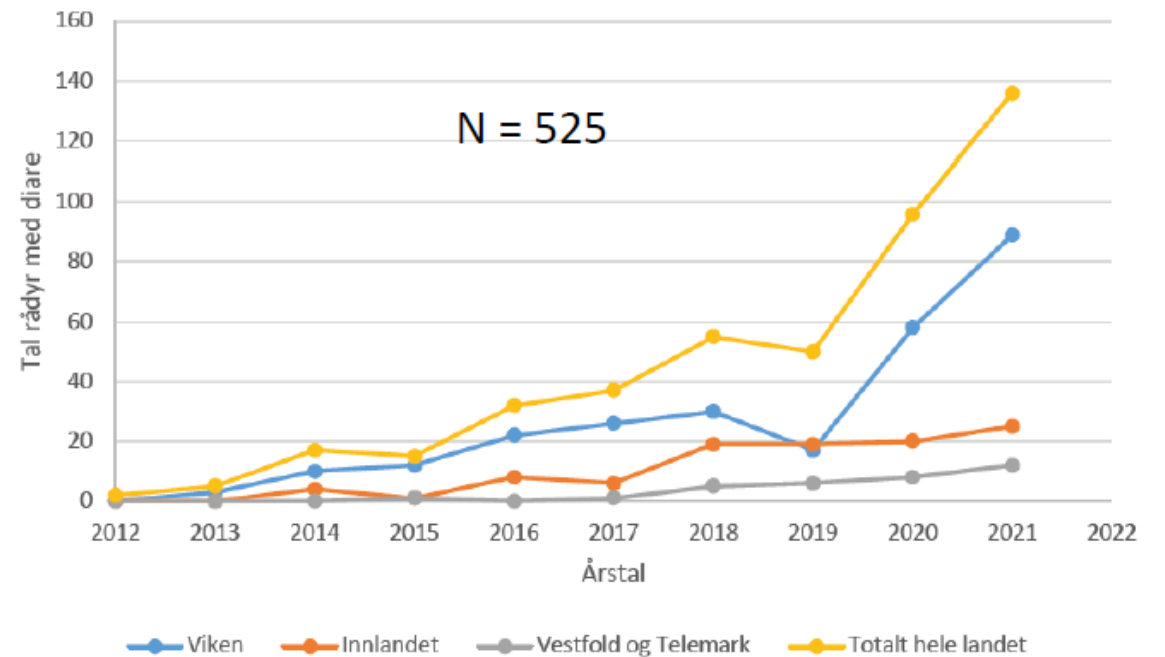
- Kronisk forløp, dyrene «forfaller» ofte
  - >70% mager eller avmagret (N = 411)
- Virker som om det rammes hyppigst voksne dyr og hunner
  - Voksne -> åringsdyr pluss eldre
- Dødelighetsrate?
  - Sammenheng med knekken i rådyrbestanden i Danmark?
  - Ingen knekk i antall rådyr skutt i Norge
- Tetthetsavhengighet?
  - Smittsomhet?

Populasjonsøkologi

- Hyppigst på senvinter og vår?
- Økning i antall tilfeller
- Hyppigst på Østlandet

Figur 1. Antall rådyr registrert med sykdomsdiagnose «diaré» i Hjorteviltregisteret 2012-2021 vist for de tre fylkene med høyest forekomst: Viken, Innlandet og Vestfold & Telemark, samt totalt for hele landet.

Ny tilnærming...

- Samler inn prøver av opptil 50 syke og 50 friske dyr i Moss og Råde kommune.
- Lab analyser ved NVI

**INNSAMLING AV PRØVER FOR FORSKNING PÅ
KRONISK DIARÉ HOS RÅDYR 2023:**

Registrering av prøve fra dyr nummer (se pakning): .....

Prøvetaker: ..... Mobilnummer: .....

Fellingssted (navn/adresse): .....

Kommune: ..... Date: .....

GPS-koordinat (hvis mulig): .....

Helsetilstand: Diaré Frisk Død/avlivet pga. skade

Kjønn: Bukk Gekk Ukjent

Antatt alder: Kalv Åring Voksen

Hold/kondisjon: God Middels Dårlig

Dersom dyret blir veid: Rund vekt Slaktevekt Kg: .....

Tegn på sykdom / skade / unormale forhold:

For forskningsprosjektet er det ideelt om det tas prøver av et sykt og et friskt dyr så nært
hvorandre i både tid og sted som mulig.
Send oss gjerne et bilde av dette ikjenestet og ev. andre bilder du har på tif eller e-post.

Kontaktpersoner ved Veterinærinstituttet:
Malin R. Reiten (90799066) Jon Hagelin (91721776) Bjørnar Vrethus (97641431)
malin.reiten@vetinst.no jon.hagelin@vetinst.no bjornar.vrethus@vetinst.no

Beskjed til mottak: Legges på -80°C etter ankomst på Veterinærinstituttet.

Ny tilnærming...

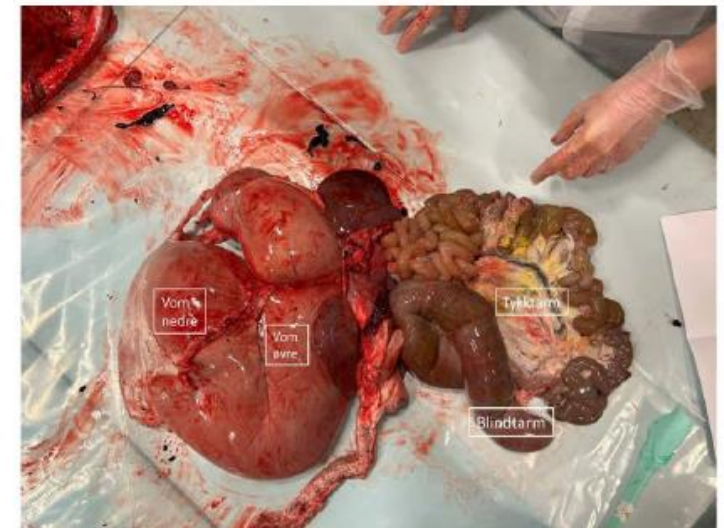
Tykkarm

Tynntarm

Blindtarm

Vom nedre

Vom øvre

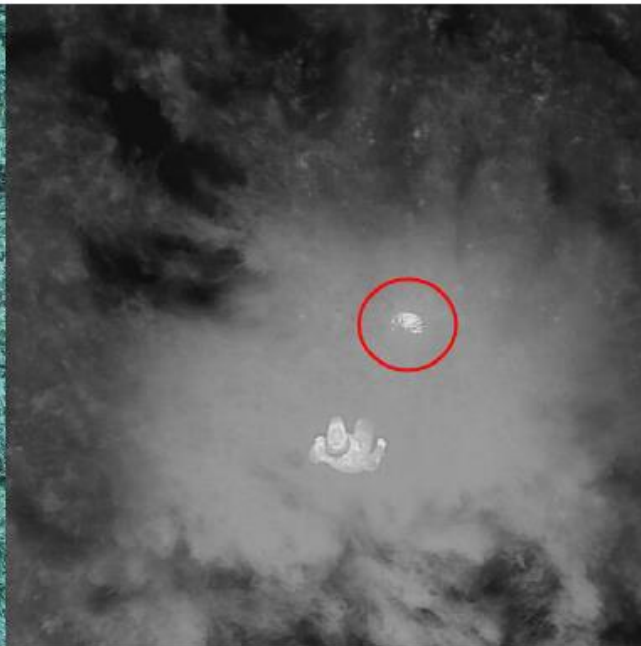

3: Evaluere effekten av bruk av droner for å forhindre at rådyrkillinger blir drept av landbruksmaskiner

---

Bilde av termisk foto?

Metoder

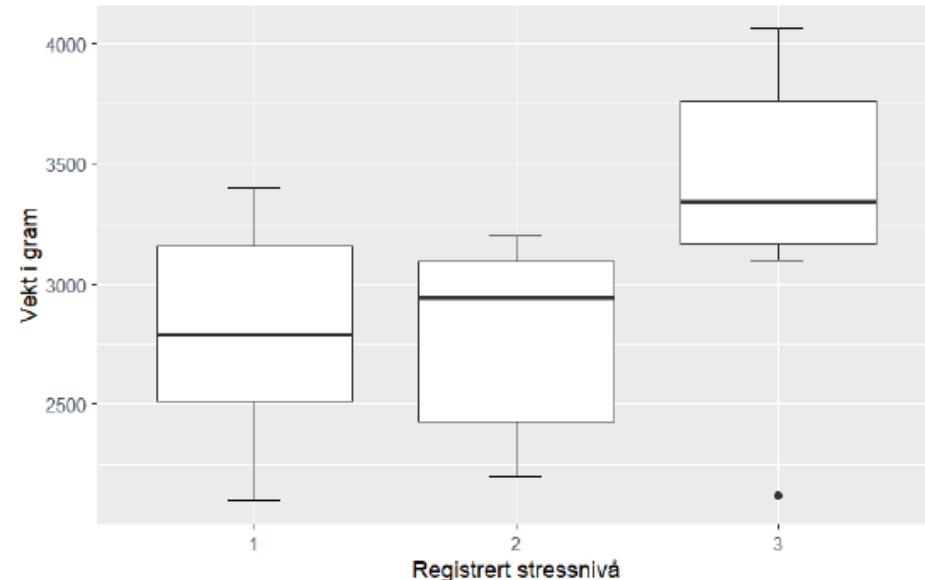

- Dronesøk
- Datainnsamling
- Vekt
- Kjønn
- Lokasjoner
- Ulike håndteringsmetoder
- Behandlingstid
- Stressnivå
- Kamerafeller
- GPS-merking

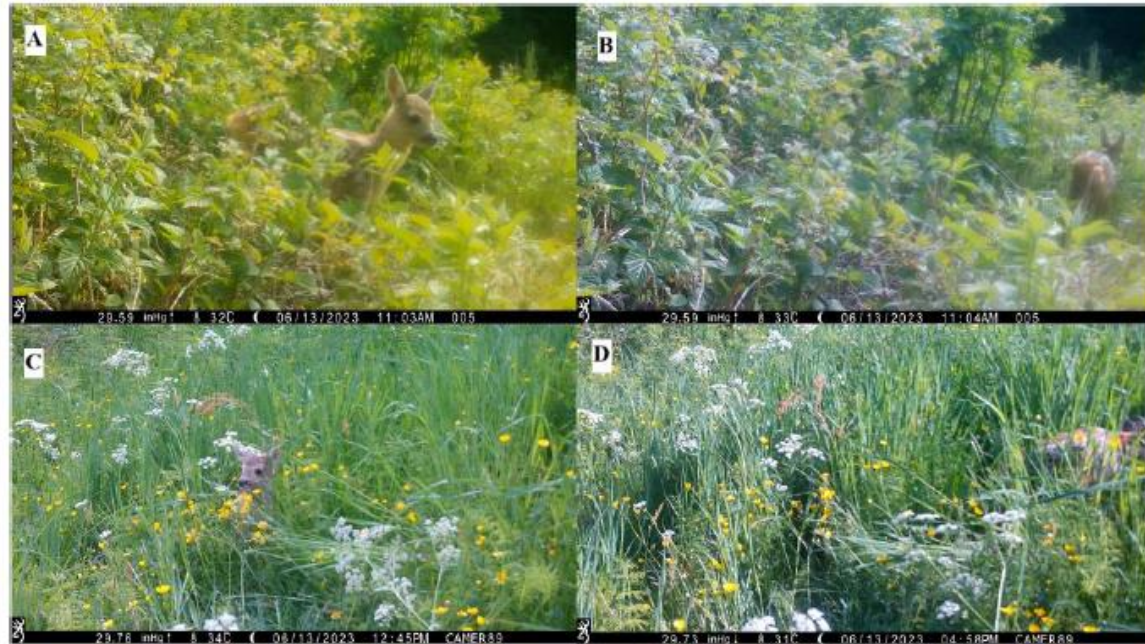
Resultater

- 55 killinger
  - 17 (31%) løp
  - 38 (69%) fanget
  - Kjønn av 29 dyr (20 bukker/9 geiter)
  - Snittvekt $2920 \text{ g} \pm 532 \text{ g}$ (min - max: 2100 - 4060g)
- Det virker å være stressende å bli flyttet
- Alle ble gjenforent med geita

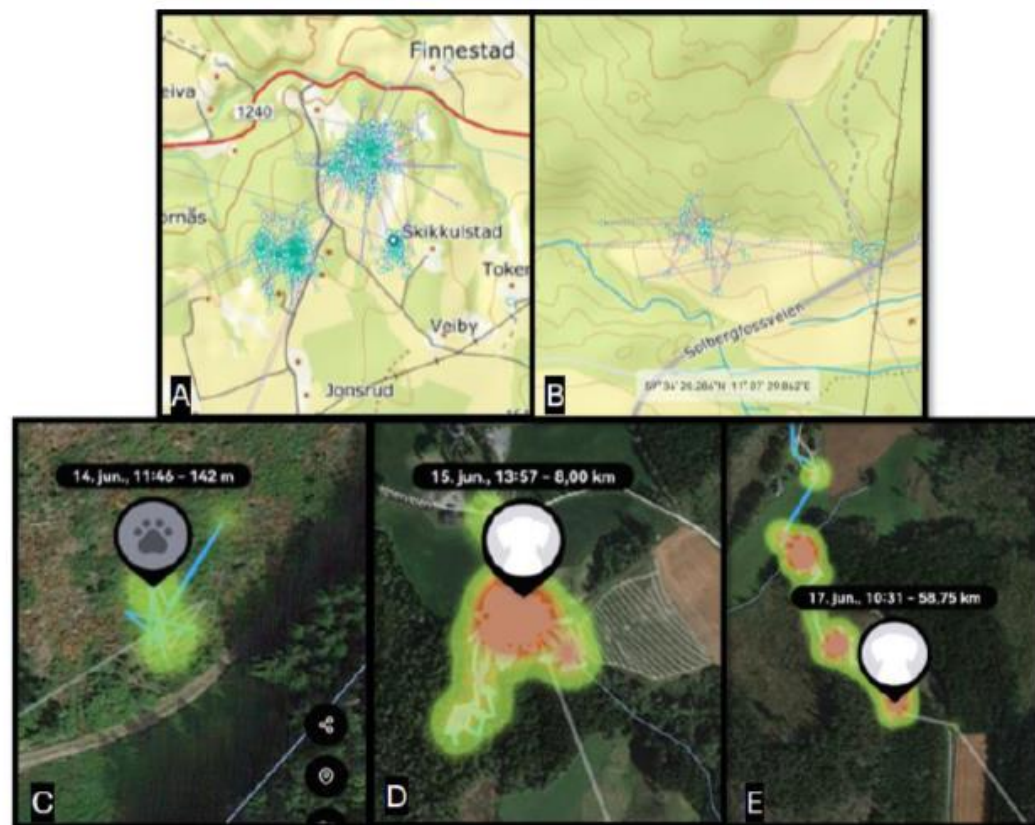
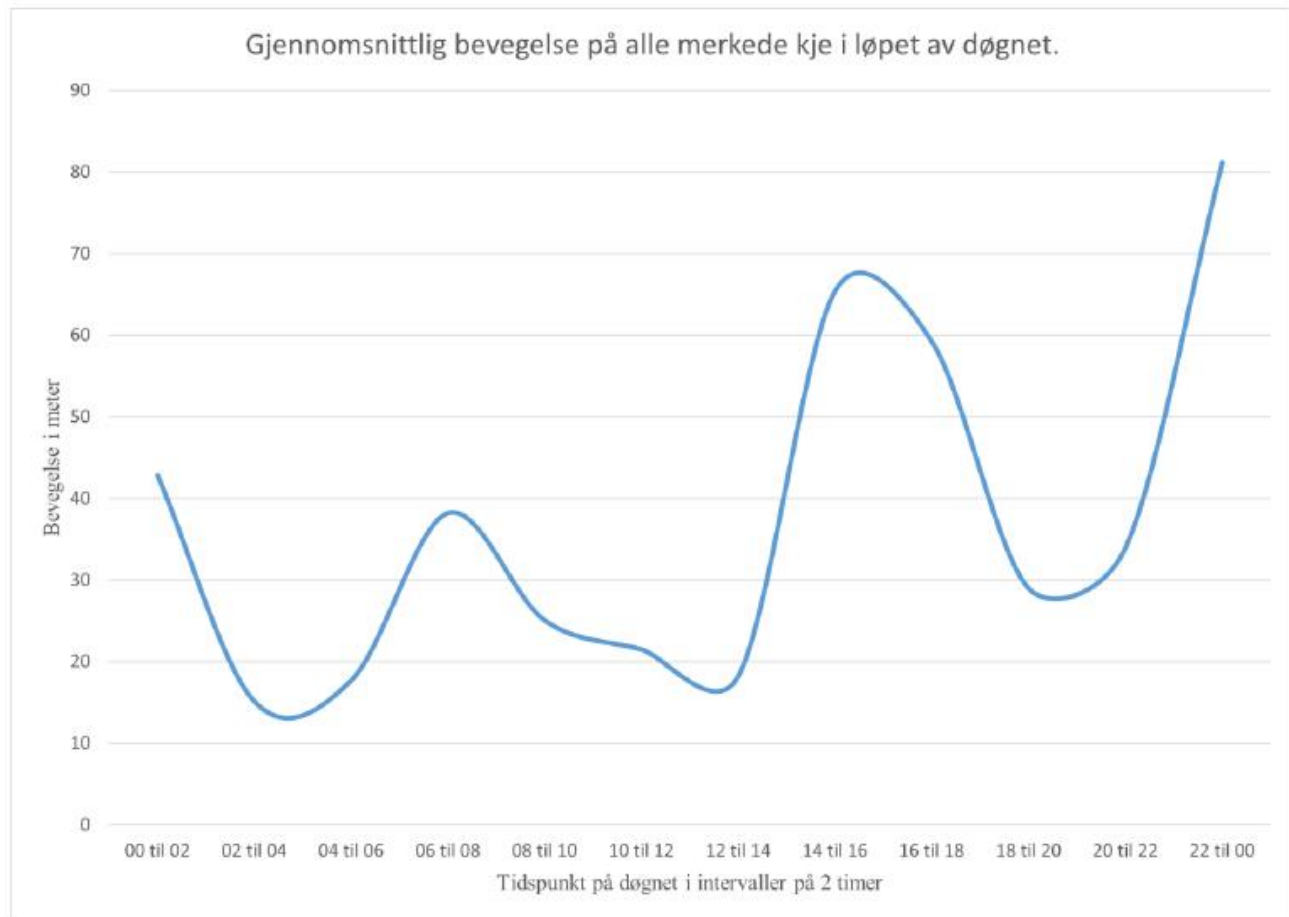

Killinger beveger seg en del etter slipp...

Killinger beveger seg en del uansett...

To be continued..

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

Hjort

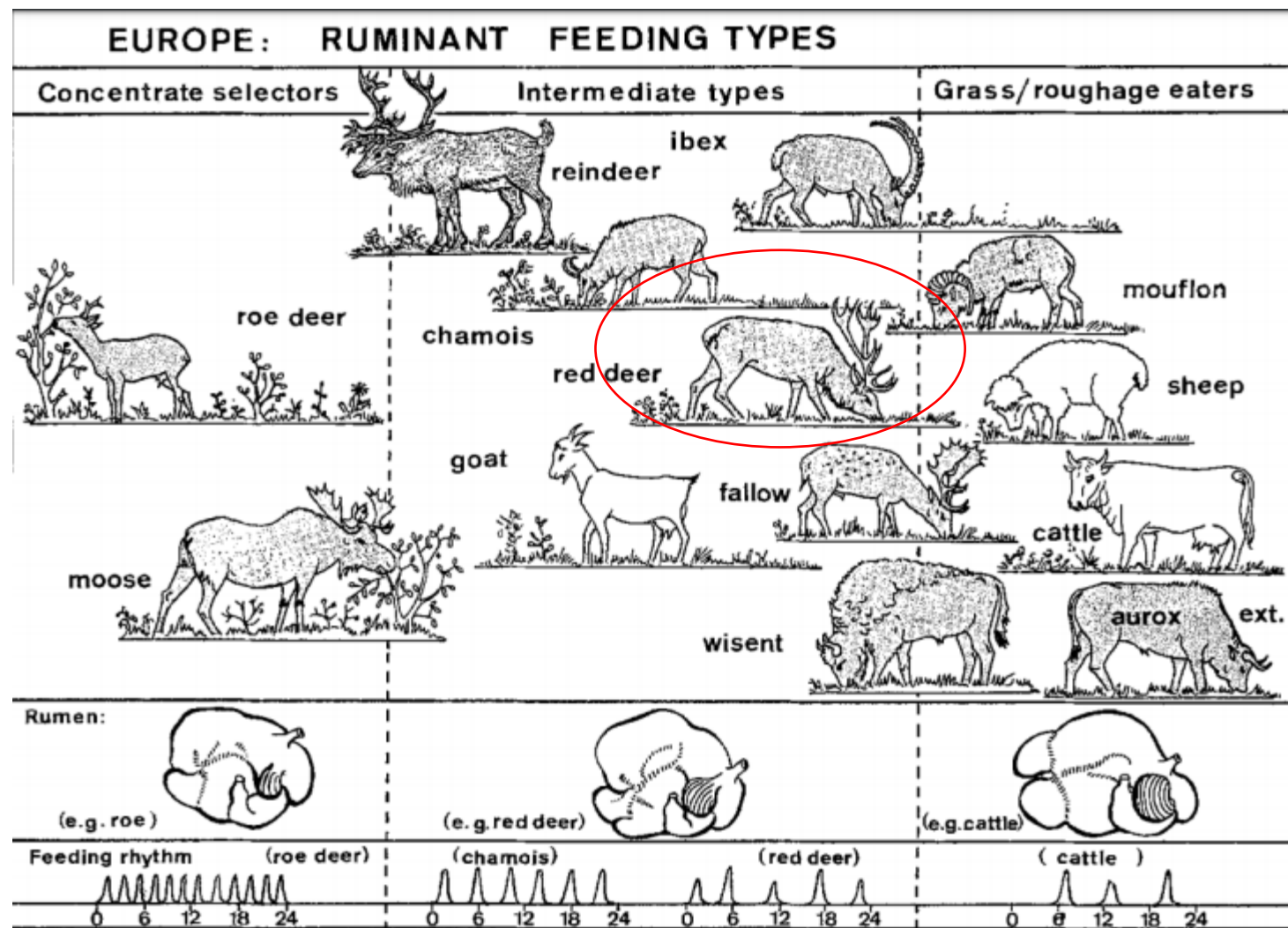

Bestand, GPS-merking og skader

Hjortens biologi - kort

- Flokkdyr
Koller, kalver og små bukker
Voksne bukker ofte i egne flokker utenom brunsten (sept/okt)
- Diett
Mellomsjiktet – mellom selektiv og grovforbeiter
- Liten konkurranse med andre
Sesongmessig?
Blåbærris?

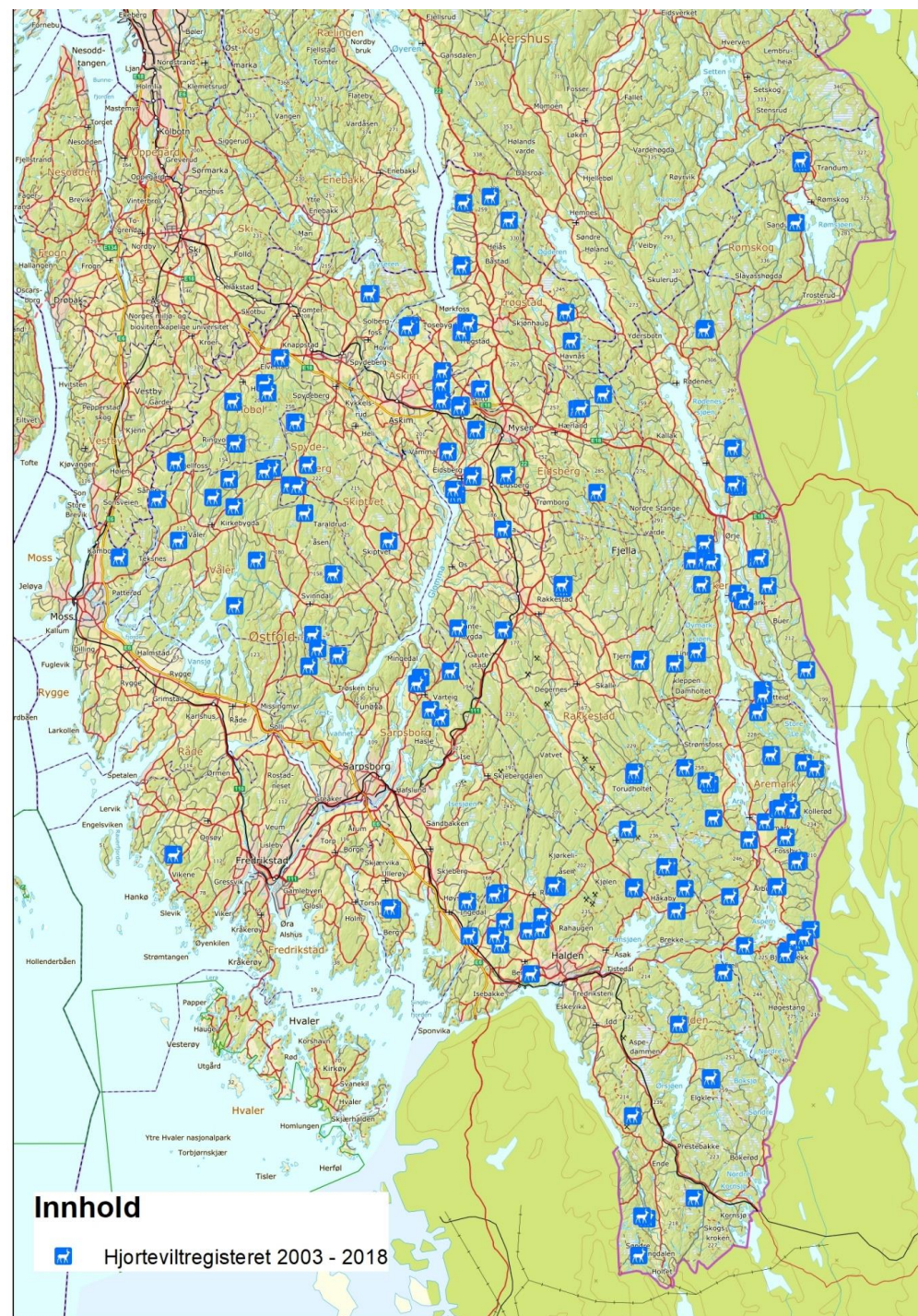

Dagens hjorte-Østfold

Åpnet for jakt

- Hobøl 2012
- Eidsberg 2014
- Trøgstad 2014
- Aremark 2016
- Marker 2020
- Halden 2022
- Rakkestad 2022
- Sarpsborg 2023

Østfoldhjorten er stor!

Slaktevevter	Kalv	Spissbukk	Unghind	Voksen bukk	Voksen hind
Indre Østfold	34	64	62	108	66
Vestland	25	47	42	78	56
Innlandet	29	56	47	90	60

Foto: JP Igländ

Hvorfor er hjorten så stor hos oss?

- Ny art/nisje?
- Lite konkurranse?
- God bestandsstruktur
  - Store bukker
  - Store koller
  - God brunst
  - Høy alder
  - God sirkel!
- Mix av skotsk og kontinental?
  - DNA?

Hva ønsker vi å oppnå i forvaltningen?

- *Indre Østfold kommune skal ha en bærekraftig men lav hjortebestand, som består av robuste dyr*
- Det betyr:
  - Kontroll på bestandsveksten
    - Lavere andel hodyr i bestanden (75 % av kollene får kalv)
    - Høy andel hanndyr i bestanden (oppimot 50/50)
    - Øke avskyting uten å redusere kvaliteten
  - Høy andel **voksne** bukker i bestanden (over 6 år)
    - Rett brunst og bedekking
    - Skutt og påkjørt 6-7 siste årene..
  - Fordrer et høyt uttak av unge dyr
    - Kalv, spiss og ungekoller
    - Kalv sentral!

Foto: BA Bjerke

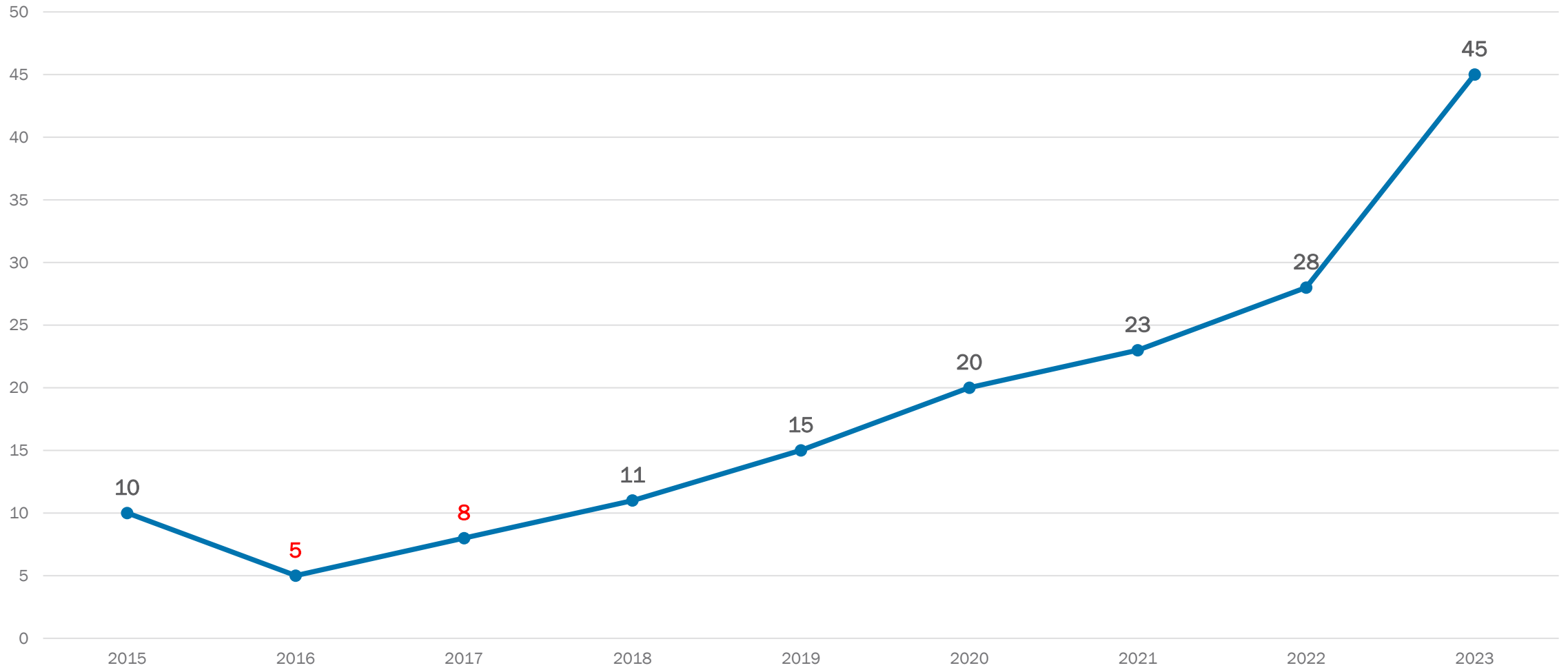
Hvordan oppnå?

- Jegerne sentrale!
- Kunnskapsbygging
  - Hva er konsekvensen av utvelgelsen?
- Samarbeid
  - Akershus?
  - Sverige?
  - Naboen?!?
- Stor tro på jeger og grunneier!

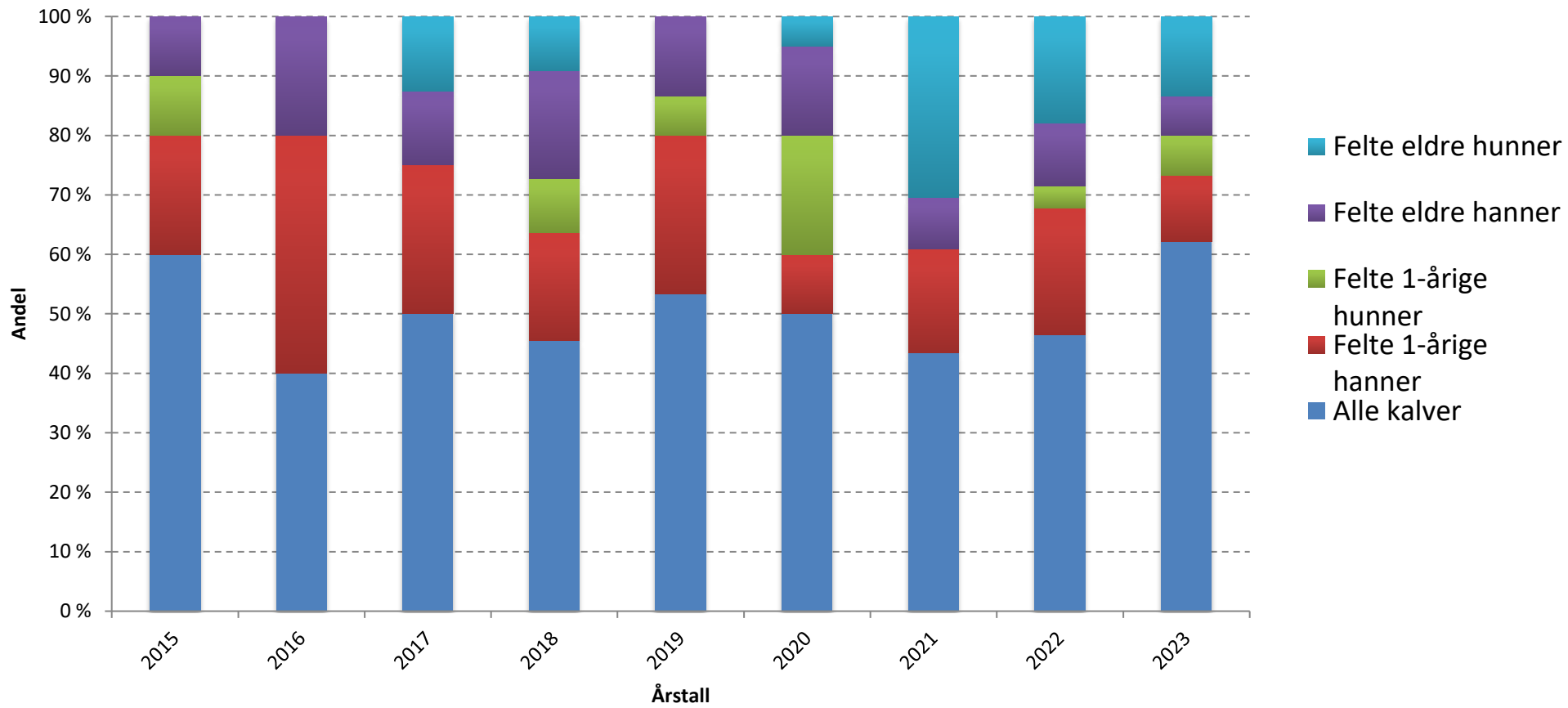

Felte hjort lØ kommune

Hjorteskader generelt

- Beiteskader på jordbruk
  - Eng – timotei. 20-30% avlingstap stedvis på Vestlandet
  - Korn – uvisst og variert.
  - Jordbær – svært store verdier på lite areal
  - Gulrot? – ditto!
- Barkgnag på gran
  - HKL 3-4
  - Granplantefelt på høybonitet nær innmark.
  - Tettplantet ofte utynna skog.
- Granplanter
  - Nyplantete felt
  - Like mye rådyr – men hjorten får ofte skylden
- Rundballer
  - River opp

Skader fra hjort i Indre Østfold kommune

- Stor skala: Lite skader i IØ
- Lokal skala: stedvis stor utfordring
  - Jordbær
  - Eng
  - Gran
  - Rundballer
  - Planteskole?
- Usikker status ellers..
  - Punktvisе utfordringer på gran

Skadeforebygging

- Kunnskap om hva som virker?!
- Lav bestand
  - Kommunale mål
- Forstyrrelse der de ikke skal være
  - Jakt
  - Frikalv innført 2023 (effekt!)
- Fred og ro der de kan være
  - Fangvekst/viltåkerprosjekt 23/24
- Skadeforebygging direktetiltak
  - Gjerder

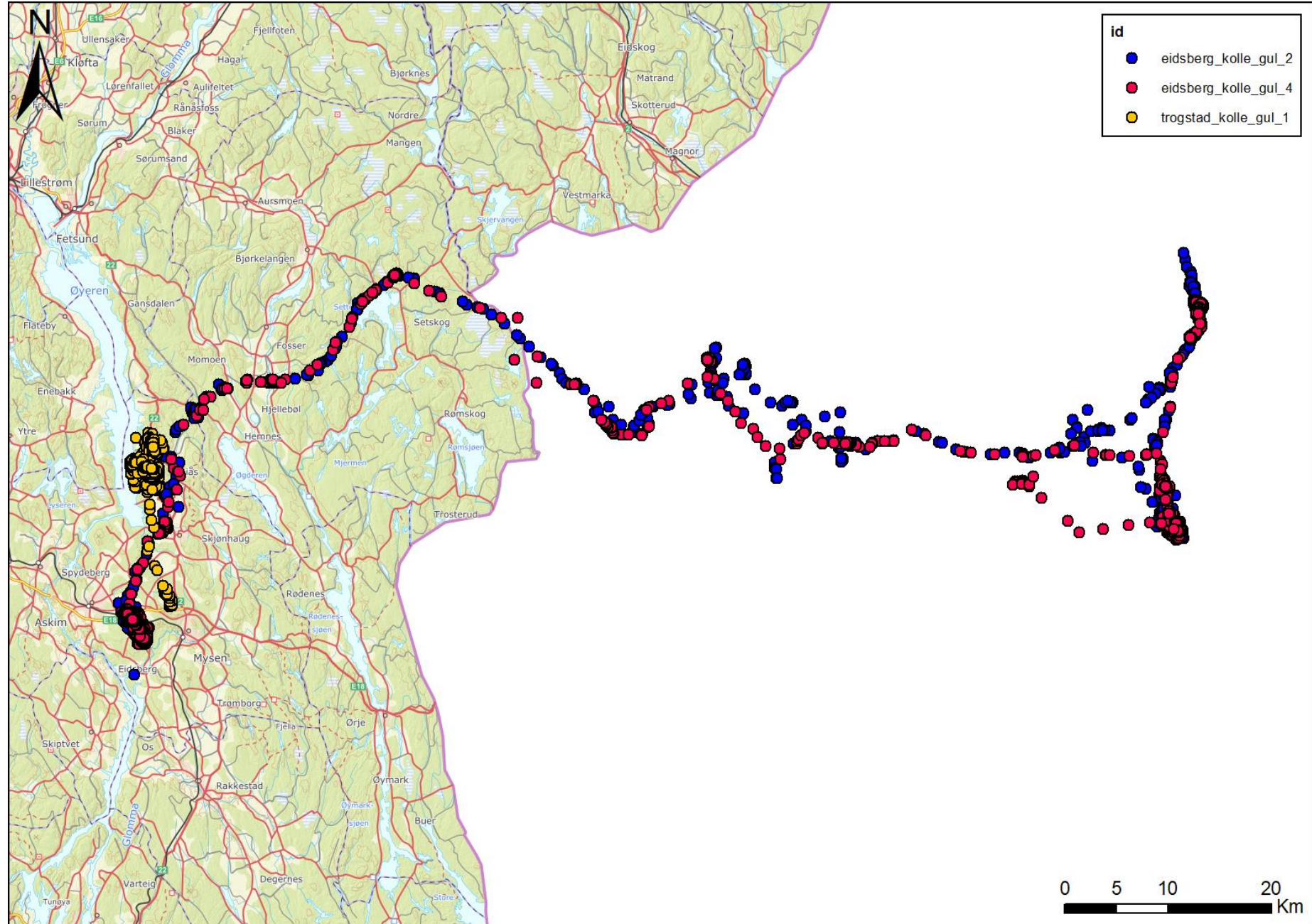
Vi trenger mer kunnskap!

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

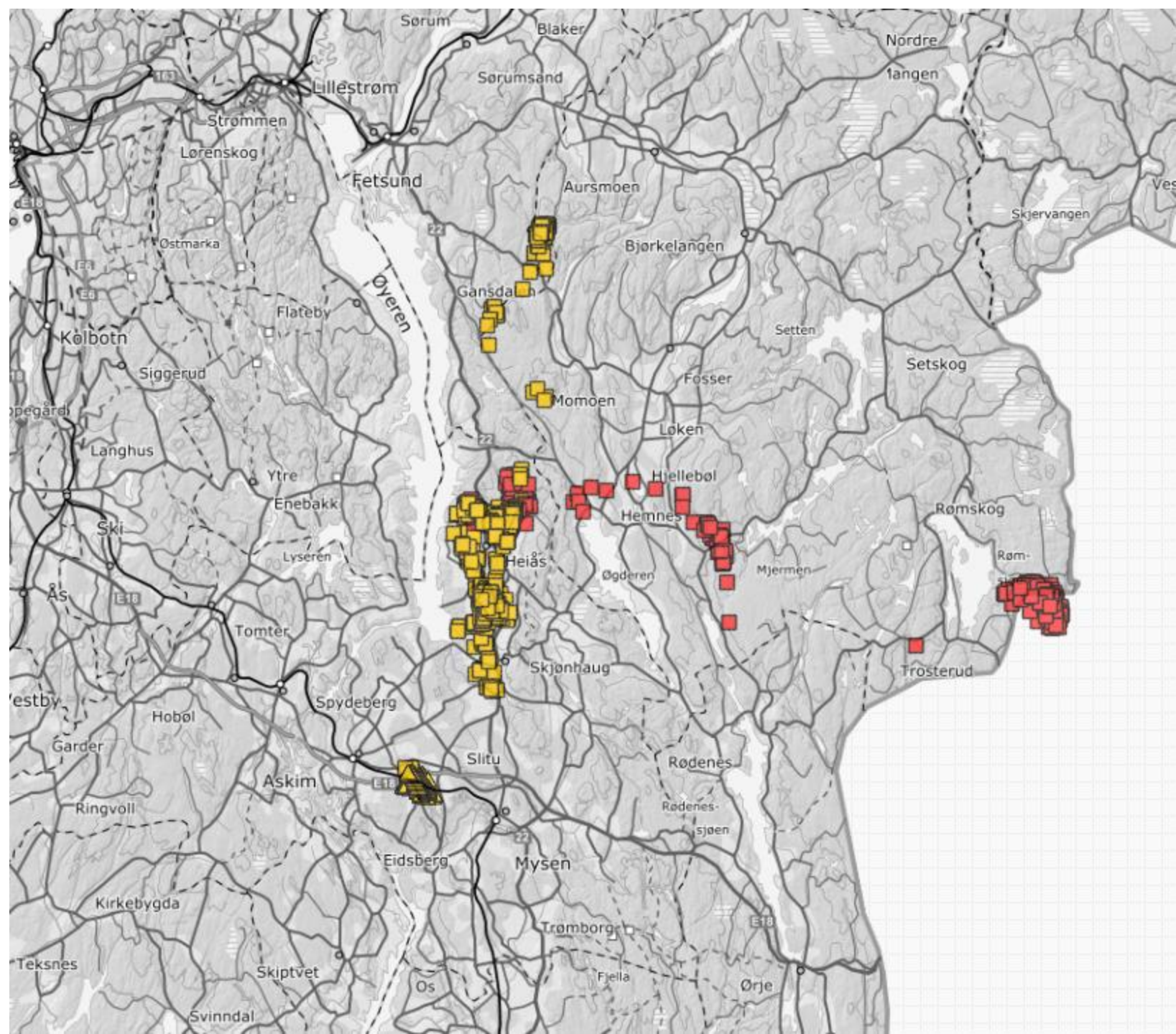

2015/2016

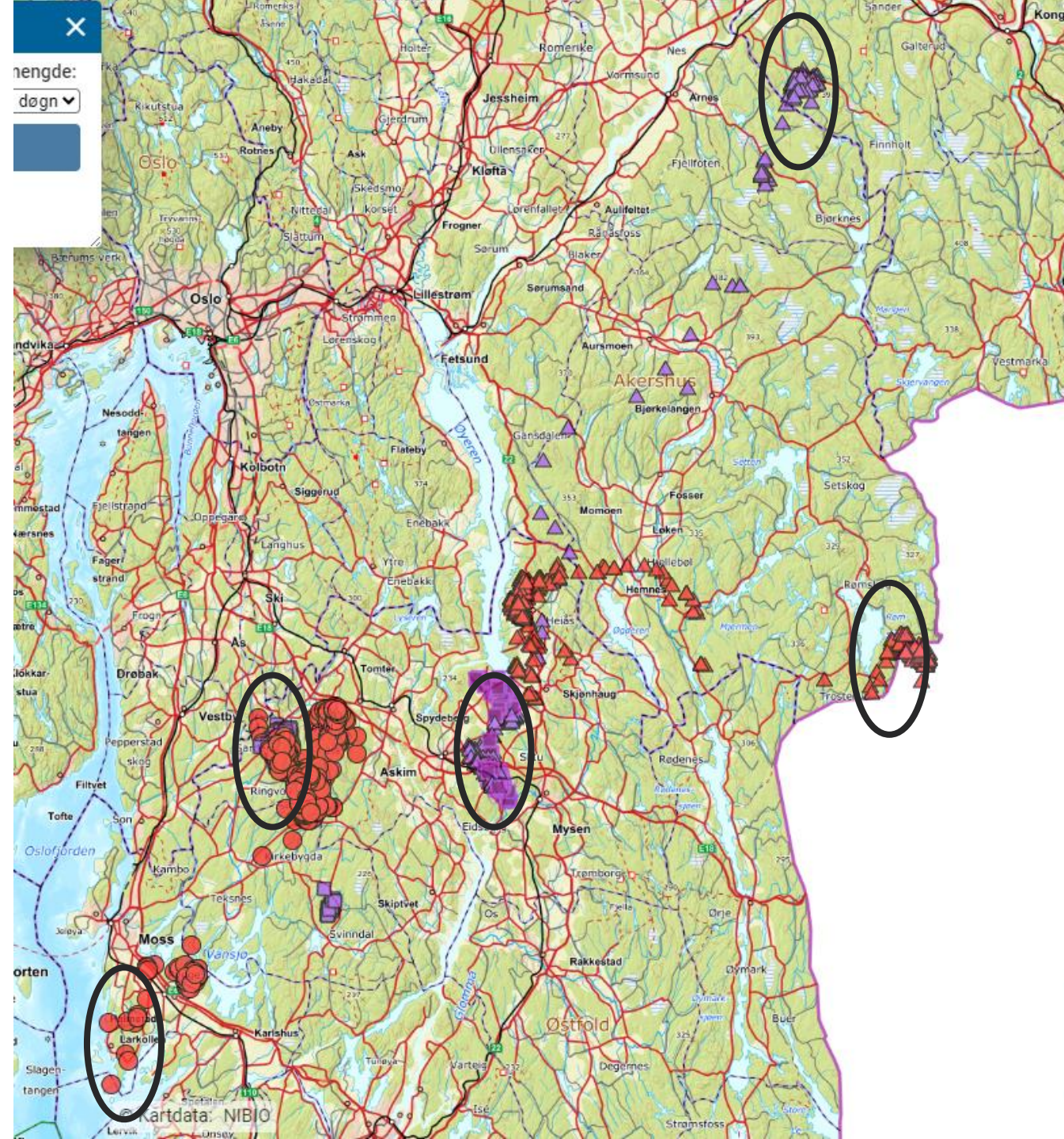
2020

2023

- 8 – Aud - Båstad
- 9 – Jeanette - Hobøl
- 10 – Saxe - Hobøl
- 11 – Linnka - Slitu
- 12 – AnneM - Slitu

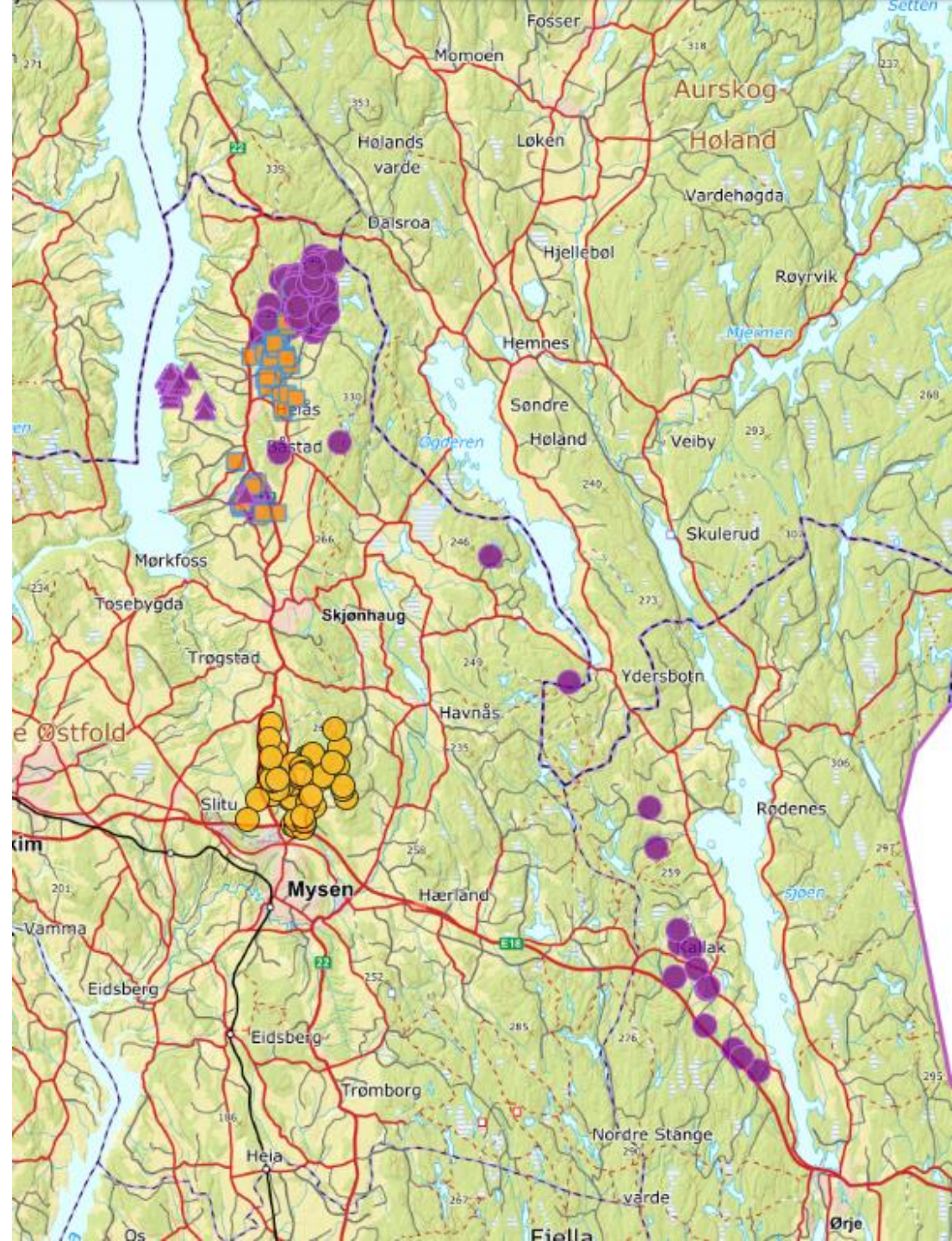

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

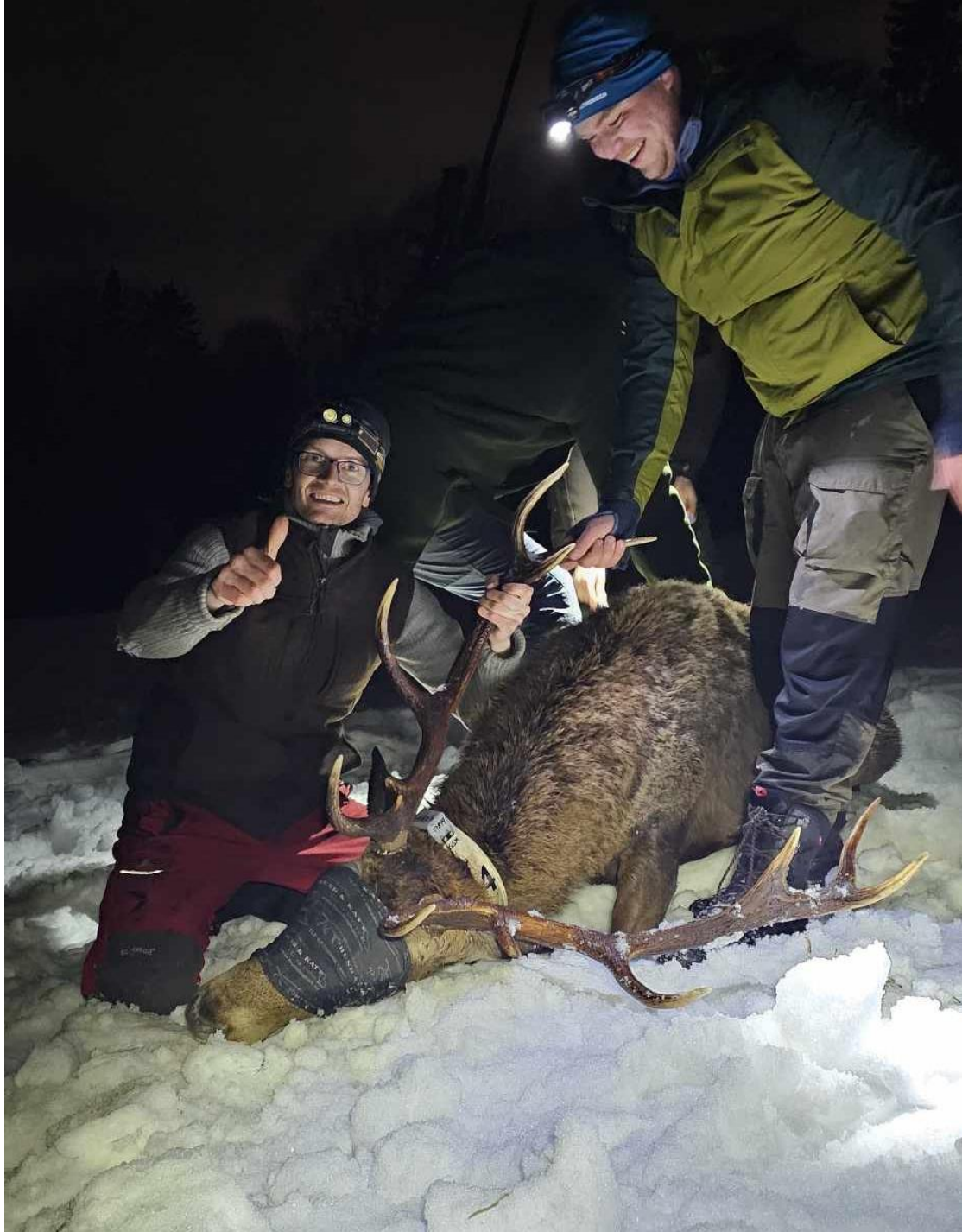

2024

- 13 – Rikke – Båstad
- 14 – Evy - Båstad
- 15 – Torbjørn - Båstad
- 16 – Håvard – Slitu/Trøgstad

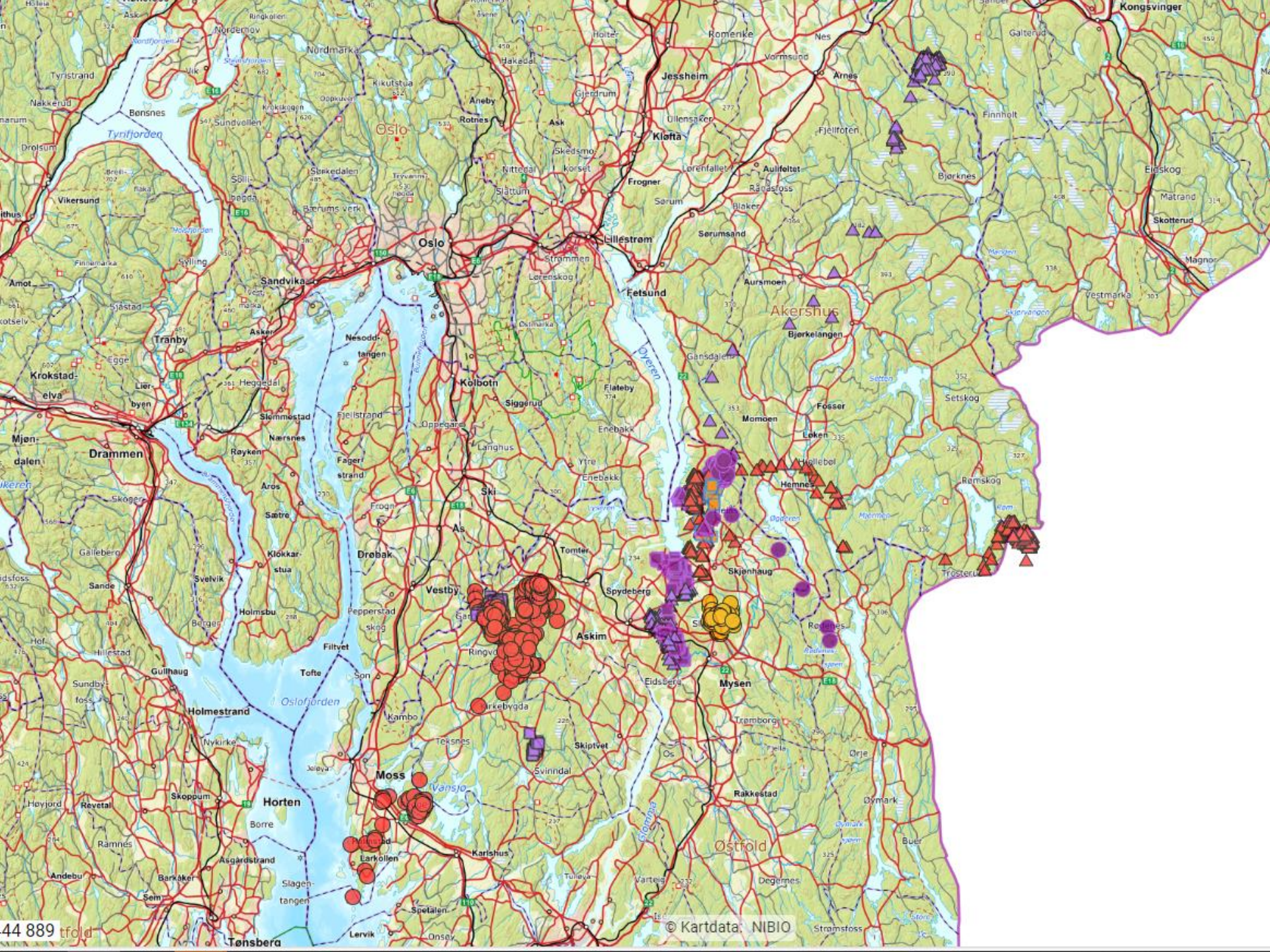

Sa noen behov for forvaltning over kommunegrenser??

INDRE ØSTFOLD
KOMMUNE
- på kornet

Hva ønsker vi å oppnå i forvaltningen?

- *Indre Østfold kommune skal ha en bærekraftig men lav hjortebestand, som består av robuste dyr*
- Det betyr:
  - Kontroll på bestandsveksten
    - Lavere andel hodyr i bestanden (75 % av kollene får kalv)
    - Høy andel hanndyr i bestanden (oppimot 50/50)
    - Øke avskyting uten å redusere kvaliteten
  - Høy andel **voksne** bukker i bestanden (over 6 år)
    - Rett brunst og bedekking
    - Skutt og påkjørt 6-7 siste årene..
  - Fordrer et høyt uttak av unge dyr
    - Kalv, spiss og ungekoller
    - Kalv sentral!

Foto: BA Bjerke

**Stort behov for samarbeid i
årsleveområde!
Felles planområde?!**

Takk for meg